

УДК 346.3

ОСОБЛИВОСТІ ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ ТА В ЗАРУБІЖЖІ: ДОСВІД ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ ТА МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Андрій ЛЯШЕНКО,

здобувач кафедри господарського права і процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»

SUMMARY

In the article the features of domestic and foreign experience of legal regulation of economic activity in tourism. The current state of integration processes that affect the development of tourism industry in Ukraine, as well as the harmonization of European legislation on tourism activities. Based on analysis of current trends in the world tourism on the basis of foreign and domestic experience, revealed deficiencies in the legal regulation of economic activity in the tourism industry in Ukraine, defines the reasons that caused it, and indicated ways of solving problems.

Key words: tourism, tourist, tourism product, complex of tourist services, touroperating, tourism industry, economic activity, tourism services, tourist activities, business tourism, tour operator, travel agent, tourist service contract, contract of service.

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто особливості вітчизняного та зарубіжного досвіду правового регулювання господарської діяльності у сфері туризму. Досліджено сучасний стан євроінтеграційних процесів, які впливають на розвиток туристичної галузі в Україні, а також питання гармонізації європейського законодавства стосовно туристичної діяльності. На основі аналізу сучасних тенденцій розвитку світового туризму з урахуванням іноземного і вітчизняного досвіду виявлено недоліки у сфері правового регулювання господарської діяльності в туристичній галузі України, визначено причини, що їх зумовили, а також позначено шляхи вирішення проблемних питань.

Ключові слова: туризм, турист, туристський продукт, комплекс туристичних послуг, туроперейтинг, індустрія туризму, господарська діяльність, туристична послуга, туристична діяльність, туристський бізнес, туроператор, турагент, договір туристичного обслуговування, договір надання послуг.

Постановка проблеми. Туризм, як і будь-яка інша галузь народного господарства, змінюється разом з розвитком цивілізації, вбирає в себе усі нововведення сучасного життя з урахуванням процесів глобалізації як світової мегатенденції з усіма її достоїнствами та недоліками.

Поняття «туризм» охоплює систему трьох взаємопов'язаних елементів: географічний компонент, турист і туристична індустрія [23].

Актуальність теми. Згідно з даними ЮНВТО [28] з 1998 року туризм вийшов на перше місце у світовому експорті товарів і послуг, а в 2013 році число споживачів послуг туристичної індустрії значно перевищило відмітку в 1 млрд. осіб.

Є.В. Козловський у зв'язку з цим абсолютно справедливо підкреслював, що в процесі розвитку ринкових взаємовідносин у сфері туризму вкрай актуальним є визначення суті і змісту дефініцій, тобто погоджених і прийнятих за основу визначень, понять, термінів, які дають змогу правильно тлумачити принципи і положення нормативно-правових актів [6, с. 9].

Як слушно зауважує В.В. Резнікова, «неповнота і суперечність правових норм, що регулюють поведінку суб'єктів туристичної діяльності, недостатність розробки понятійного апарату, а в окремих випадках і відсутність правового регулювання тих або інших питань, створюють значні перешкоди в практиці ефективного здійснення господарюючими суб'єктами туристичної діяльності» [8, с. 71].

Схожої думки притримується Н.В. Федорченко, яка відзначає стилістичність Закону України «Про туризм» [9, с. 68], який дуже поверхово регламентує суспільні відносини, що виникають у зв'язку зі створенням і реалізацією туристичного продукту.

Наведені обґрунтовані думки авторів, набувають особливого значення в контексті висновків Д.П. Стрігунової про необхідність правової регламентації передусім тих аспектів економічної діяльності туроператора з організації турів, яка торкається його взаємодії з конкретними «постачальниками» послуг, точніше, «послугонадавачами», або виконавцями [16, с. 146].

Питання, пов'язані з правовим регулюванням туристичної діяльності у сфері господарювання, поки не стали предметом ґрунтовного дослідження вчених-правників [8, с. 72]. З наведеною думкою В.В. Резнікової важко не погодитися.

Отже, **метою статті** є дослідження шляхів вирішення позначених проблем, визначення того, що саме пропонує туристична фірма споживачеві і яким чином вона виробляє те, що пропонує.

Методологія дослідження ґрунтувалася на принципах діалектичного матеріалізму як загального методу пізнання. В ході дослідження використовувалися приватно-наукові методи, а саме формально-логічний, порівняльно-правовий, метод системного аналізу.

В наукових працях вітчизняних і зарубіжних авторів (іноземні ініціали і прізвища у відповідній оригінальній транскрипції – А. Л.), безпосередньо присвячених туризму та правовому регулюванню туристичної діяльності, таких як Н.В. Федорченко, М.М. Гудима, Є.В. Козловський, І.В. Зорін, В.А. Квартальнов, Я.В. Вольвач, Я.С. Парцій, О.Н. Вікулова, Д.П. Стрігунова, Є.Л. Пісаревській, Н.І. Волошин, Н.В. Сірік, відображені далеко не всі проблеми правового регулювання туристичної діяльності як виду господарської діяльності, в них явно домінує цивільно-правовий аспект, який регулює передусім сферу особистого

споживання. Господарсько-правова проблематика досліджуваних правовідносин розглядається в роботах В.К. Мамутова, Г.Л. Знаменського, О.М. Вінник, О.А. Беляневич, В.С. Щербини, В.В. Рєзнікової, О.П. Подцерковного та інших вітчизняних і зарубіжних авторів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Індустрія туризму – це складна багатогранна область сучасного господарства і сервісу. Відповідно до абзацу 2 частини 5 статті 6 Закону України «Про туризм» [4] одним з основних пріоритетних напрямів державної політики у галузі туризму є забезпечення становлення туризму як високо-рентабельної галузі економіки України. Завданням господарюючих суб'єктів туристської індустрії полягає «в забезпеченні закріплених Конституцією України прав громадян на відпочинок, свободу пересування, охорону здоров'я, на безпечне для життя і здоров'я довкілля, задоволення духовних потреб і інших прав при здійсненні туристських подорожей» [33].

Згідно з положеннями частини 1 статті 3 Господарського кодексу України під господарською діяльністю розуміється діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність [32].

Слід відзначити, що правова регламентація господарської діяльності у сфері туризму, у тому числі шляхом формування відповідного понятійного апарату, є єдиним способом відмежування організованого туризму від так званого неорганізованого. Тому законодавцю передусім слід приділяти більше уваги особливостям господарської діяльності туроператора, яка передусім відносинам туроператора і туриста та полягає у створенні туристичного продукту, тобто відноситься до суспільного виробництва, зачіпаючи сферу публічних інтересів. Насамперед необхідно чітко усвідомлювати, що саме туроператор пропонує туристові.

У Великобританії, наприклад, до взаємовідносин між турфірмою і туристом застосовуються правила купівлі-продажу згідно із Законом «Про продаж товарів». За договором купівлі-продажу туру право власності на тур переходить від організатора подорожі до споживача з моменту початку туристичного обслуговування [13, с. 68].

У міжнародній практиці загалом під предметом договору між турфірмою і туристом розуміється або продаж туру як комплексу послуг, і тоді ці взаємовідносини регулюються договором купівлі-продажу, або надання туристичних послуг, і тоді має місце договір надання послуг [11, с. 86–87].

Зі змісту Міжнародної конвенції про контракт на подорож також можна вивести поняття комплексної туристичної послуги, що називається в документі подорожжю, під якою розуміється комплекс послуг, що надаються за загальною ціною, включаючи транспорт, розміщення або будь-які інші послуги, що відносяться до подорожі [20]. Аналогічне розуміння суті туристського продукту виявив і вітчизняний законодавець.

Відповідно до частини 4 статті 1 Закону України «Про туризм» туристський продукт – це попередньо розроблений комплекс туристичних послуг, який поєднує не менше ніж дві такі послуги, що реалізується або пропонується для реалізації за визначеною ціною, до складу якого входять послуги перевезення, послуги розміщення та інші туристичні послуги, не пов'язані з перевезенням і розміщенням (послуги з організації відвідувань об'єктів культури, відпочинку та розваг, реалізації сувенірної продукції тощо). Реалізацію туристичного продукту опосередковує договір на туристичне обслуговування, який згідно з частиною 1 статті 20 Закону укладається між туроператором і туристом, який зобов'язується оплатити наданий за його замовленням комплекс туристичних послуг.

«На відміну від договору туристичного обслуговування, який знайшов віддзеркалення у вітчизняному, зарубіжному і міжнародному законодавстві, договори туроператора, що опосередковують формування турів, не мають спеціального законодавчого регулювання», – слушно зазначає Д.П. Стрігунова [16, с. 146].

На жаль, Закон України «Про туризм» також дуже поверхово регламентує процес створення туристичного продукту. Іншими словами, господарська діяльність туроператора спеціальним законом не тільки не врегульована, але й практично не згадується в ньому.

Істотною обставиною є той факт, що туроператор, як правило, не в змозі надати згадані послуги самостійно, тому вимушений у зв'язку з цим укладати господарські договори з контрагентами, здатними безпосередньо надати послуги туристові. При цьому саме туроператори і тільки вони відповідно до положень частини 3 статті 5 Закону України «Про туризм» мають право надавати туристові комплекс туристських послуг, що утворюють туристський продукт, оскільки саме туроператори наділені виключною господарською компетенцією з організації та забезпечення створення туристського продукту.

Слід зауважити, що подібна діяльність «являє собою не що інше, як туроперейтинг, назва, прийнята у світовій практиці, суттю якого є господарська діяльність туроператора зі створення туристичного продукту, а саме залучення до сфери туристичного обслуговування організацій, підприємств і фірм, що надають послуги, а також комплектація з цих послуг різноманітних тематичних турів» [14, с. 3–4].

Світова практика свідчить про те, що правове регулювання господарської діяльності у сфері туризму здійснюється переважно за допомогою норм цивільного, господарського і торгового кодексів, а для регулювання відносин «туроператор – турагент» застосовуються закони про торгівлю підприємств і посередництво. У зв'язку з цим, наприклад, договірні відносини туроператора і турагента в ЄС підпадають під дію Директиви Ради ЄС [27] «Про координацію права держав – членів ЄС з питання про незалежних торгових агентів» від 18 грудня 1986 року № 86/653/ЄС, «норми якого стали основою для відповідних внутрішніх законів цих країн (Австрії, Бельгії, Данії, Франції, Німеччини, Великобританії та інших), а також деяких штатів США [12, с. 47–55].

Цікавим є той факт, що в Законі Російської Федерації «Про основи туристичної діяльності в РФ» [15] законодавцем було введено термін «формування туристичного продукту». Коментуючи наведене положення Закону, О.Н. Вікулова відзначає, що раніше законодавець розкривав тільки поняття «просування турпродукту», опускаючи ще дві важливі складові туристичної діяльності: його формування та реалізацію. Автор підкреслює, що формування туристичного продукту – це передусім важлива функція туроператорської діяльності, адже тільки туроператори можуть укладати і виконувати договори з третіми особами, що надають окремі послуги, які утворюють туристичний продукт [11, с. 20].

Вельми показова думка білоруських авторів О.В. Степанова і Ю.Ю. Горошко, які, вивчаючи досвід розвитку туристичної галузі в Республіці Білорусь, також відзначали відсутність належного правового регулювання господарської діяльності в цій сфері. Зокрема, ними відзначено відсутність у законодавстві Білорусі визначення одного з базових понять туризму – «туристичної діяльності», крім того, автори вказують на загальну обмеженість понятійного апарату (ситуація дзеркально відображає стан справ у вітчизняній галузі).

Заслуговує на особливу увагу авторське визначення туристичної діяльності, запропоноване О.В. Степановим і Ю.Ю. Горошко, з яким взагалі можна погодитися. На думку цих авторів, «туристична діяльність – це економічна ді-

яльність суб'єктів господарювання з організації, створення, просування і реалізації туристичного продукту (туристичних послуг) в інтересах споживача, а також самостійна діяльність на безоплатній основі фізичних і юридичних осіб щодо організації та здійснення ними екскурсійних, оздоровчих і гостьових поїздок» [36, с. 83–87].

Загалом погоджуючись з таким визначенням, скажемо, що автор цього дослідження – прихильник тієї точки зору, яка розглядає поняття «туризм» через жорстку правову «прив'язку» до господарської діяльності туроператора, тому будь-яка супутня їй діяльність є туристичною лише за умови вступу її суб'єкта в договірні відносини з туроператором, пов'язані зі створенням туристичного продукту.

Слід зауважити, що Республіка Білорусь є не тільки найближчим географічним сусідом України, але й одним з її основних торговельних партнерів, у тому числі в сфері туризму.

Основним нормативно-правовим актом Білорусі, який регулює сферу туризму, є Закон від 25 листопада 1999 року, який великою мірою схожий з вітчизняним і також враховує світовий досвід законотворчості в сфері туризму [35].

Між Україною і Європейським Союзом (ЄС), Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами було підписано Угоду про асоціацію, яку було ратифіковано Верховною Радою України 16 вересня 2014 року [1].

Глава 16 розділу V Угоди («Економічне і галузеве співробітництво») регламентує основні напрями співпраці в туристичній галузі, у тому числі у сфері просування і розвитку туристичних продуктів і ринків [17].

У статті 19 Угоди закріплені гарантії спрощення візового режиму між Україною і країнами ЄС, які 18 червня 2007 року у Люксембурзі підписали Угоду про спрощення оформлення віз, яка ратифікована 15 січня 2008 року [2] з подальшим внесенням до неї змін [3].

Безумовним є той факт, що процес євроінтеграції дасть змогу Україні значною мірою збільшити туристичні потоки як за кордон, так і в країну, створити спеціальні інститути, які стануть дієвим інструментом в створенні туристичної галузі європейського рівня. При цьому слід особливо зауважити, що, незважаючи на позитивні євроінтеграційні тенденції, українським і європейським законодавцем все ж таки недостатньо уваги приділяється питанням правового регулювання туроперейтингу, що повинно бути прийнято до уваги. Окрім цього, необхідно розпочати роботу з усунення цих недоліків.

Необхідно також відзначити, що Україна є засновником і країною-учасником Співдружності Незалежних Держав з 1991 року. Країнами-учасниками СНД 23 грудня 1993 року було укладено Угоду в області туризму країн СНД (Угода про співпрацю в області туризму (Ашгабат, 23 грудня 1993 року) Учасники Угоди зобов'язалися сприяти формуванню загального туристичного простору, зближенню нормативно-правових документів з туризму, а також вжиттю погоджених заходів з відновлення традиційних і відкриття нових туристичних маршрутів, розширення соціального туризму, спрощення пограничних, митних та інших формальностей, забезпечення соціальної захищеності і особистої безпеки туристів в країні перебування (ст. ст. 2, 3, 4 Угоди).

У вересні 1994 року, відповідно до рішення глав урядів СНД, утворено Раду з туризму країн СНД для виконання зобов'язань держав за Угодою про туризм від 23 грудня 1993 року (Рішення про Раду з туризму держав-учасників Угоди про співпрацю в області туризму; Москва, 9 вересня 1994 року). Важливу регіональну роль відіграє Міжпарламентська асамблея держав – учасників СНД, яка 29 травня 1997 року прийняла Міждержавну цільову програму «Розвиток туристичних зв'язків між державами-учасниками СНД» [25]

У контексті нашого дослідження заслугоує на особливу увагу Модельний закон про туристську діяльність, прийнятий 16 листопада 2006 року на двадцять сьомому пленарному засіданні Міжпарламентської асамблеї держав-учасників СНД [21]. У цьому документі, на відміну від внутрішнього законодавства країн-учасників СНД (у тому числі України – *А. Л.*), приділяється значна увага господарській діяльності у сфері туризму взагалі і підприємницькій зокрема, в ньому сформований досить обширний понятійний апарат. Між тим український законодавець не приділив належної уваги цій обставині, проте надалі це упущення цілком може бути заповнене з урахуванням подальших новел вітчизняного законодавства.

Україна сприяє розширенню та зміцненню міжнародного співробітництва в галузі туризму та бере участь у діяльності міжнародних туристичних організацій також на правах повного або асоційованого члена, або спостерігача. Так, 20 жовтня 1997 року Україна була прийнята в дійсні члени ЮНВТО, а 25 вересня 1999 року – обрана для до складу виборців Виконавчої ради ЮНВТО. Це є безумовною ознакою визнання України як країни з великим туристичним потенціалом [31].

Згідно з даними ЮНВТО законодавчі акти з регулювання туристичної діяльності прийняті в 120 країнах світу. Передусім вони спрямовані на визначення державних завдань у сфері туризму, впорядкування туристичних формальностей, безпеки та розвитку туристичної індустрії.

У США основні закони, що регулюють туристську діяльність, були ухвалені в 1961 році – «Про міжнародний туризм», в 1981 році – «Про національну політику у сфері туризму», в 1992 році – «Про політику у сфері туризму і експорт», які визначають основи державної регуляторної політики [6, с. 33]. У більшості штатів США прийняті законодавчі акти про продаж подорожей. Сферою застосування подібних законів є діяльність продавців подорожей, зареєстрованих і функціонуючих на території штату, що ухвалив закон, які здійснюють оптовий або роздрібний продаж подорожей [16, с. 29].

Бурхливий розвиток туристичної галузі спостерігається в таких країнах, як Китай і Бразилія, економіки яких входять до десятки найбільших економік світу.

Є.Л. Пісаревській відзначає, що основоположним нормативно-правовим актом у КНР, який регулює туристичну діяльність, є Закон «Про туризм», в якому закріплено основні поняття сфери туризму (багато в чому схожі з європейськими – *А. Л.*).

Цей Закон створений для захисту законних прав та інтересів туроператорів і туристів, для врегулювання туристичного ринку, для захисту і раціонального використання туристичних ресурсів, а також для просування і підтримки туристичної галузі, яка інтенсивно розвивається. Поширюється на туристичні поїздки, відпочинок та інші форми туристичної діяльності, організовані на території і за межами КНР, а також усі ділові заходи, пов'язані з наданням туристичних послуг.

Важливою особливістю цього Закону є введення в його понятійний апарат такого терміна, як «виконавчий помічник (третя особа)» – юридична або фізична особа, що підписала з туристською компанією договір, яка сприяє туристичній компанії у виконанні зобов'язань, прописаних в договорі, і яка здатна надати відповідні послуги.

Основним законодавчим актом в секторі туризму у Бразилії є Національний Закон «Про туризм», який містить положення, які регулюють діяльність «постачальника» туристичних послуг, процедуру надання ліцензії та інші питання. Важлива особливість Закону полягає в тому, що будь-які компанії, індивідуальні підприємці і соціальні служби, що займаються господарською діяльністю, мо-

жуть розглядатися як постачальник туристичних послуг за умови реєстрації цієї діяльності шляхом отримання ліцензії від Міністерства туризму [29, с. 261, 264].

Слід зауважити, що згадані в нашому дослідженні країни (Бразилія, Російська Федерація і Китай) входять до складу неформального міждержавного об'єднання, скорочено іменоване «БРІКС» (від назв країн-учасниць: Федеративної Республіки Бразилії, Російської Федерації, Республіки Індії, Китайської Народної Республіки і Південно-Африканської Республіки). Члени БРІКС характеризуються як великі країни, що найшвидше розвиваються. Вигідне положення цим країнам забезпечує наявність в них як потужних економік, які інтенсивно розвиваються, так і великої кількості важливих для світової економіки ресурсів (у тому числі туристських – *А. Л.*) [34].

Звертаючись до європейського досвіду, Є.В. Козловський зауважує, що законодавство Іспанії про туризм складається передусім з таких нормативно-правових актів, як Закон «Про компетенцію у туристичній галузі» 1963 року, Декрет «Про діяльність приватних туристичних підприємств» 1965 року, а територіальні автономії мають власне законодавство про туризм, розроблене на основі наведеного вище Закону, який встановлює умови здійснення туристичної діяльності, порядок контролю з боку держави, санкції відносно порушників. Права і обов'язки споживача і «виробника» туристичних послуг визначаються Законом «Про комбіновані подорожі», яким в числі інших положень визначені основні складові елементи туристичного продукту і комбінованих подорожей.

Головною новацією Закону «Реформи національного законодавства про туризм», прийнятого в Італії в 2001 році, було стимулювання господарських процесів з метою формування комплексного системного підходу до управління туристськими ресурсами країни.

Туристична діяльність у Великобританії регулюється Законом «Про розвиток туризму», який був прийнятий в 1969 році і став основним інструментом правового регулювання макроекономічних процесів, пов'язаних зі значними державними інвестиціями в індустрію туризму з метою активізації готельного будівництва (вельми актуальна проблема української туристичної галузі – *А. Л.*) і створення нових робочих місць. З часом державні дотації стали поступово замінювати приватні інвестиції, що стало свідченням значного посилення британської індустрії туризму [6, с. 34–36].

У Німеччині відповідно до положень § 651а Німецького цивільного уложення на підставі договору оплатного надання послуг споживачеві надаються комбіновані послуги з перевезення і розміщення. Усі туристичні фірми є туроператорами і несуть всю повноту відповідальності за організацію мандрівки [7, с. 151].

Основним нормативно-правовим актом Франції у сфері туризму є Закон «Про туризм», прийнятий в 1992 році, який описує загальну організацію туризму в країні, об'єднує положення щодо фінансування та розвитку туризму, оподаткування туристичних послуг. Правове регулювання здійснюється також на підставі Закону від 13 липня 1992 року № 92-645, який визначає умови проведення заходів, пов'язаних з організацією, продажем і просуванням туристичного продукту, а також на підставі інших нормативно-правових актів [29, с. 253].

Процес гармонізації законодавства держав-членів ЄС в туристичній галузі почався в рамках захисту прав туристів, а саме з прийняття Комітетом ЄС з питань захисту прав споживачів Ради Міністрів 13 червня 1990 року Директиви № 90/314/ЄЕС про продаж турів із заздалегідь запланованим маршрутом та комплексом послуг (скорочено: про комплексні тури – *А. Л.*) [26]. Причому створення спеціального туристського законодавства відбувалося шляхом встановлення

нижньої межі вимог для суб'єктів туристичного бізнесу, при порушенні яких для захисту туристів застосовувалися норми права про захист їх прав як споживачів [5, с. 48–52].

За своєю юридичною природою директиви є різновидами міжнародних договорів, а їх метою є уніфікація і гармонізація національного права в країнах ЄС. Директива № 90/314/ЄЕС про комплексні тури була прийнята внутрішнім законодавством країн ЄС. Так, у Великобританії на її основі були прийняті Правила від 31 грудня 1992 року, у Франції її норми знайшли відображення в Законі від 13 липня 1992 року № 92-645. Аналогічні закони діють також в Німеччині, Бельгії, Греції, Іспанії, Італії, Фінляндії та інших європейських країнах [16, с. 28].

Значимо, що у вказаній Директиві під туристським продуктом розуміється попередньо запланована комбінація не менш ніж двох послуг, запропонованих для продажу споживачам, якщо період їх надання перевищує 24 години: це транспортні послуги, послуги проживання та інші послуги, що не належать до транспорту та проживання, але складають значну частину комплексного туру [30, с. 174].

З метою захисту прав споживачів туристських послуг, надання споживачам необхідної, доступної, достовірної та своєчасної інформації про туристський продукт, що забезпечує можливість їх свідомого і компетентного вибору, 9 лютого 2012 року прийнято Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про туризм» щодо надання туристських послуг» № 4385-VI, розроблений з урахуванням Директиви Ради ЄС від 13 червня 1990 року № 90/314/ЄЕС про комплексний туризм, відпочинок та тури (так в тексті – *А. Л.*). Вказаними змінами вирішилось чимало питань, пов'язаних із наданням достовірної інформації для споживача туристських послуг, відповідальності за несправедливі умови договорів [5, с. 48–52].

Кабінет Міністрів України Розпорядженням від 17 вересня 2014 року № 847р затвердив план заходів з імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС на 2014–2017 роки. Заходи, які безпосередньо стосуються туризму, містяться у Главі 16 Плану, згідно з пунктом 356 статті 401 якого Міністерству інфраструктури в особі Держкомтуризмкурорта України було доручено розроблення технічного регламенту відповідно до Директиви Ради ЄС від 13 червня 1990 року № 90/314/ЄЕС [18].

Міністерством інфраструктури України на виконання доручення КМУ було розроблено План імплементації Директиви Ради ЄС від 13 червня 1990 року № 90/314/ЄЕС, який був схвалений Розпорядженням КМУ від 11 березня 2015 року № 200-р [19] і на даний час активно втілюється в життя у рамках євроінтеграційного процесу. При цьому вітчизняний законодавець повинен враховувати одну важливу обставину. З точки зору господарського права немає різниці між діяльністю господарюючого суб'єкта щодо створення речі та аналогічною діяльністю, яка спрямована на створення нематеріального блага, тому виключна діяльність туроператора – це передусім господарська діяльність, здійснювана у юридичних формах господарських зобов'язань, за допомогою яких здійснюється господарський обіг.

Необхідно відзначити, що регуляторна ефективність понятійного апарату у сфері туризму значно підвищується, якщо в його основоположних дефініціях відображується господарсько-правовий аспект.

Наведений висновок підтверджує визначення туризму, яке було дано в 1989 році Міжпарламентським союзом [22] і ЮНВТО в Гаазі, в підсумковій декларації якого було вказано, що туризм містить в собі усі безперешкодні переміщення людей за межами місця їх проживання і роботи, а також сферу послуг, створену для задоволення потреб, які виникають в результаті цих перемішень [10, с. 30].

Таким чином, головними визначальними елементами поняття «туризм» і «турист» стає сфера послуг, основу якої за нашим переконанням складає виключна господарська діяльність туроператора, спрямована на створення туристичного продукту. Виходячи з цієї концептуальної основи, слід опрацювати і удосконалити міжнародне та вітчизняне законодавство про туризм.

Висновки. Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що:

– одним зі шляхів вирішення позначених у дослідженні проблем є належне відображення господарсько-правового аспекту в чинному законодавстві України про туризм, особливо в частині правового регулювання процесу створення і реалізації туристичного продукту;

– понятійний апарат, покликаний регулювати відносини у сфері туризму, гостро потребує подальшого опрацювання й удосконалення;

– на законодавчому рівні необхідно закріпити поняття «туроперейтинг» і визначити його як виключну господарську діяльність туроператора, спрямовану на створення і реалізацію туристичного продукту;

– необхідне подальше опрацювання і вдосконалення господарського законодавства як основного інструменту правового регулювання туристичної діяльності з одночасним вирішенням питань його спеціалізації, у зв'язку з чим одним із насущних питань є доповнення Господарського кодексу України нормами, що регулюють господарську діяльність у сфері туризму;

– необхідно розвивати міжнародне співробітництво в контексті удосконалення механізму правового регулювання господарської діяльності суб'єктів туристичного бізнесу.

Список використаної літератури:

1. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Закон України від 16 вересня 2014 року № 1678-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 40. – Ст. 2021.

2. Про ратифікацію Угоди між Україною та Європейським Співтовариством про спрощення оформлення віз : Закон України від 15 січня 2008 року № 117-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2008. – № 10. – Ст. 97.

3. Про ратифікацію Угоди між Україною та Європейським Союзом про внесення змін до Угоди між Україною та Європейським Співтовариством про спрощення оформлення віз : Закон України від 22 березня 2013 року № 157-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 10. – Ст. 107.

4. Про туризм : Закон України від 15 вересня 1995 року № 324/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 31. – Ст. 241.

5. Димінська О.Ю. Особливості захисту прав споживачів туристичних послуг за законодавством України та ЄС / О.Ю. Димінська // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – 2014. – № 5.

6. Козловський Є.В. Правове регулювання туристичної діяльності : [навч. посіб.] / Є.В. Козловський. – К. : Центр учбової літератури, 2015.

7. Правове регулювання сфери захисту прав споживачів у Європейському Союзі та в Україні (комплексне порівняльно-правове дослідження) / [кол. авт.: А.В. Ісичко, О.М. Мінін та ін.] ; за заг. ред. І.А. Грицяка. – К. : ТОВ «АТІКА-Н», 2005.

8. Резнікова В.В. Правова природа інституту туристичного обслуговування / В.В. Резнікова // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2010. – № 9.

9. Федорченко Н.В. Договірні зобов'язання з надання послуг: проблеми теорії і практики : [монографія] / Н.В. Федорченко. – К. : НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України, 2015 ; Юрінком Інтер 2015.

10. Биржаков М.Б. Введение в туризм : [учебное пособие] / М.Б. Биржаков. – 9-е изд., перераб. и доп. – СПб. : Издательский дом «Герда», 2007.

11. Викулова О.Н. Комментарий к Федеральному закону «Об основах туристской деятельности в Российской Федерации» (постатейный) / О.Н. Викулова. – М. : Юстицинформ, 2008.

12. Вилкова Н.Г. В дополнении к 1 кн. : Типовой коммерческий агентский контракт МТИ: Публикация № 644, 2-е изд. на рус. и англ. языках / Н.Г. Вилкова. – М. : Консалтбанкир, 2005.

13. Долматов Г.М. Международный туристский бизнес: история, реальность и перспективы / Г.М. Долматов. – Ростов-на-Дону, 2001.

14. Ильина Е.Н. Туроперейтинг: организация деятельности : [учебник] / Е.Н. Ильина. – М. : Финансы и статистика, 2005.

15. Об основах туристской деятельности в Российской Федерации : Федеральный Закон РФ от 24 ноября 1996 года №132 // Собрание Законов РФ. – 1996. – № 49. – Ст.5491.

16. Стригунова Д.П. Правовые основы гостиничного и туристского бизнеса : [учебное пособие] / Д.П. Стригунова – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : КНОРУС, 2016.

17. Верховна Рада України. Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

18. Верховна Рада України. Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/go/847-2014-%D1%80>.

19. Верховна Рада України. Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/go/200-2015-%D1%80>.

20. Верховна Рада України. Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/go/995_415.

21. Верховна Рада України. Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/go/997_g17.

22. Верховна Рада України. Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/mpz/docs/1723_IPU_General_Info.htm.

23. Дядечко Л.П. Економіка туристичного бізнесу / Л.П. Дядечко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://tourlib.net/books_ukr/dyadechko.htm.

24. Резнікова В.В. Правова природа інституту туристичного обслуговування / В.В. Резнікова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/bmju_2010_9_10.pdf.

25. Исполнительный комитет СНГ. Официальный сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.cis.minsk.by/>; Единый реестр правовых актов и других документов СНГ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.cis.minsk.by/reestr/ru/index.html>.

26. Council Directive 90/314/EEC of 13 June 1990 on package travel, package holidays and package tours // Official Journal. – 1990. – L. 158. – P. 59–64 // Право Євросоюзу. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://europa.eu/european-union/law_en.

27. EUR-lex [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/homepage>.

28. UNWTO (Всесвітня туристична організація) – офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www2.unwto.org/content/who-we-are>.

29. Правовое обеспечение туризма : [учебник] / коллектив авторов ; под общ. ред. Е.Л. Писаревского. – М. : Федеральное агентство по туризму, 2014.

30. Жарков Г.Н. Правовое обеспечение международного туризма : [учебно-практ. пособие] / Г.Н. Жарков. – К. : Кондор, 2004.

31. Максименко С.В. Туристская деятельность: международно-правовые аспекты / С.В. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : С.В. Максименко. – О. : Латстар, 2001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://tourlib.net/books_tourism/maksimenko52.htm.

32. Офіційний вісник України. – 2003. – № 11. – Ст. 462.
33. Преамбула Закону України «Про туризм» від 15 вересня 1995 року № 324/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 31. – Ст. 241.
34. Совместный сайт Министерств иностранных дел государств-участников БРИКС [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://infobrics.org/ru/istoriya-briks>.
35. РБ. Закон. О туризме : Закон от 25 ноября 1999 года № 257-3 // Национальный реестр правовых актов Республики Беларусь. – 1999. – № 95.
36. Степанов О.В. Туристическая деятельность в теории хозяйственного права / О.В. Степанов, Ю.Ю. Горошко // Вестник Белорусского государственного экономического университета. – 2010. – № 3. – С. 83–87.
-